

be skaniranja, hramba disket, kaset, fotografij, magnetofonskih trakov delavce v profesionalnih institucijah zavezujejo, da pripravimo vsaj enkrat na leto dopolnilno izobraževanje v obliki predavanj, seminarjev, okroglih miz ali načrtovanih diskusij.

Vež med arhivi in ustvarjaleci arhivskega gradiva je nujna, čeprav za strokovne delavce pomeni dodatno obremenitev. Žal pa se ta vež velikokrat pretrga zaradi izjemno velike fluktuacije na teh delovnih mestih. V Pokrajinskem arhivu Maribor se je v času od 6. junija 1983 do 16. marca 1990 izobraževalo 181 delavcev, ki so po naši evidenci opravili tudi preizkus strokovne usposobljenosti. Kar 75% arhivarjev je v tem času zamenjalo delovna mesta, mi pa smo postavljeni pred dejstvo, da moramo pričeti od začetka.

Osnovne smernice za pripravo programa usposabljanja so pred nami. Lahko jih še izpopolnimo, dodamo elemente, ki v naši oceni niso bili zajeti in predstavljeni, vendar je najpomembnejše, da jih sprejmemo enotno v korist tistih, ki jim je program v celoti namenjen.

jih organizira ARS, seveda če je dovolj pripravnikov. Če jih ni dovolj, ima pripravnik pač smolo in so možne le konzultacije pri posameznih predavateljih. Prav v okviru seminarja bi bila zelo koristna izmenjava med arhivi, v okviru katere bi pripravnike seznanili z delom te ustanove. Kot primer navajam sledeče: pripravniki iz ARS bi se lahko praktično seznanili z delom regionalnega arhiva in njihovo službo. Za pripravnike iz regionalnih arhivov pa bi veljalo obratno seznanitev z ARS, njihovo službo, depoji, konservatorsko-restavratorsko službo, povezavo z ostalimi arhivi.

4. Vsak pripravnik bi se moral obvezno seznaniti z delom celega arhiva in ne samo resorja oziroma se držati samo svoje specializacije.

Z nekaj konkretnimi primeri sem želela predvsem nakazati, naj se pripravi boljši »vozni red« pripravnštva, saj podajanje kvalitetnejših informacij in ukvarjanje s pripravniki ni izguba časa, ampak dobra naložba za prihodnost. Zato naj pripravniki ne bodo tako prepuščeni samim sebi, svoji iznajdljivosti in radovednosti. Pri tem seveda poudarjam, da pravilnik in program o pripravništvu sicer marsikaj od naštetega zahtevata, vendar pa praksa iz različnih razlogov kaže drugače.

Izobraževanje arhivskih delavcev in pripravnikov

Nina Zupančič

Izobraževanje arhivskih delavcev v Nemčiji in Italiji

Vesna Gotovina

V svojem prispevku sem se omejila na izobraževanje arhivistov pripravnikov, torej tistih, ki morajo pridobljeno znanje zelo hitro uporabiti tudi v praksi oziroma ga izpopolniti, če jim praktični problemi pokažejo, da določenih znanj ni, oziroma jih je premalo. Namen pripravništva je, da se bodoči arhivski delavce seznanijo z deli in nalogami, za katere se glede na stopnjo svoje strokovne izobrazbe pripravljajo. Pripravnštvo ureja Pravilnik o pripravništvu in opravljanju strokovnih izpitov za delavce v arhivih (Ur. l. SRS, št. 46/82).

Ne bom ponavljala in analizirala pravilnika, temveč želim na primeru spoznanj, ki sem jih pridobila v času svojega pripravništva in na podlagi razgovorov z bivšimi pripravniki, pokazati, kje bi se izobraževanje v praksi še izpopolnilo.

1. Imela sem dvojno srečo. Pripravnštvo sem opravljala v dveh institucijah, v ARS in v ZAL in tako dobila vpogled v njuno delo in hkrati tudi razliko med njima. Mogoče bi se v okviru pripravništva uvedla izmenjava med arhivi.

2. Druga in bistvena stvar je, da me s prihodom v ZAL ni čakala prazna soba, ampak je bila moja predhodnica še nekaj časa na delovnem mestu. Tako me je lahko uvedla v delo in nudila celo vrsto drobnih nasvetov, do katerih bi sama v kratkem času težko prišla. To poudarjam zato, ker je med pripravniki cela vrsta takih, ki so prišli na prazno mesto, brez možnosti, da bi se z svojimi predhodniki posvetovali, zlasti o drobnih problemih.

3. Zelo koristni so seminarji za pripravnike, ki

Arhiv Republike Slovenije je vedno dajal velik poudarek izobraževanju strokovnih delavcev tudi po opravljenem strokovnem izpitu. Vsi so imeli možnost vpisa na podiplomski študij arhivistike oziroma tudi možnost strokovnega izpopolnjevanja v tujini, vendar pa je bilo vse prepuščeno ambicioznosti in iznajdljivosti posameznika, od tod tudi želja večine mladih arhivistov, da bi imeli tudi pri nas možnost izobraževanja na posebni arhivski šoli.

Nemčija in Italija imata že dolgoletno tradicijo na področju izobraževanja arhivskih delavcev, zato je zelo zanimiv vpogled v vsebino in potek izobraževanja v teh dveh državah.

VSEBINA IN POTEK IZOBRAŽEVANJA V NEMČIJI

Po nemškem temeljnem (ustavnem) zakonu imajo zvezne dežele enaka pooblastila kot država, torej jim je omogočeno, da avtonomno urejajo vprašanja s področja arhivistike. Vsaka zvezna dežela ima tudi svoje pravilnike o izobraževanju arhivskih delavcev in o opravljanju strokovnih izpitov.

Na področju nekdanje Zvezne republike Nemčije sta dve arhivski šoli. Prva je v Marburgu na Lani (dežela Hessen), ki na Inštitutu za arhivistiko izobražuje kandidate za višjo arhivsko stopnjo, na Strokovni visoki šoli pa za visoko arhivsko stopnjo.

O študijskem programu Strokovne visoke šole odloča sedemčlanski kolegij, ki ga sestavljajo predstavniki predavateljev in študentov. Odločitev mora potrditi še hessenski minister za znanost in umetnost.

Arhivska šola v Marburgu je pristojna za izobraževanje arhivistov iz vseh zveznih dežel, z izjemo dežele Bavarske, ki ima v Münchnu svojo Bavarsko arhivsko šolo.

V tem delu bi navedla le nekaj razlik med obema šolama. Bavarska šola ima poseben program izobraževanja za srednjo arhivsko stopnjo, ki ga marburška šola nima. Pogoji za vpis na Bavarsko arhivsko šolo so strožji, saj mora kandidat za vpis na višjo arhivsko stopnjo opravljati sprejemni izpit (1). Za vpis na obe šoli je obvezno znanje latinskega in francoskega jezika. Pogoje za vpis na Marburško arhivsko šolo določa vsaka od zveznih dežel na podlagi svojega pravilnika o izobraževanju arhivskih delavcev in opravljanju strokovnih izpitov.

Marburški izobraževalni proces na Strokovni visoki šoli za arhivistiko traja dve leti. Razdeljen je na dva dela, in sicer na praktični in teoretični.

a) Praktični del traja 6 mesecev v enem od arhivov, ki ga določi hessenski minister za kulturo in znanost. Program tega dela obsega naslednja poglavja:

- izločanje, valorizacija in prevzem arhivskega gradiva v arhiv,
- popisovanje, urejanje in izdelava pripomočkov za uporabo arhivskega gradiva,
- pisna in ustna pojasnila uporabnikom arhivskega gradiva,
- vaje iz diplomatike na latinskih in francoskih tekstih,
- arhivska tehnika, restavracija,
- publikacije, razstave,
- uprava arhiva.

b) Teoretični del traja eno leto in pol, razdeljen je na štiri dele, zadnji del poteka v Zveznem arhivu v Koblenzu. Celoten učni proces je zelo bogat, saj obsega okoli 1500 ur predavanj z naslednjimi poglavji:

1. ARHIVISTIKA

- temeljni zgodovine arhivistike,
- arhivsko pravo,
- organizacija in uprava v arhivih,
- arhivska tehnika in arhivska zgradba,
- razvoj uprave,
- valorizacija, popisovanje, urejanje in priročni ki za uporabo arhivskega gradiva,
- temelji bibliotekarstva in dokumentalistike.

2. POMOŽNE VEDE

- zgodovinske pomožne vede starega in novega veka,
- heraldika, numizmatika, genealogija.

3. ZGODOVINSKE TEME

- ustavna in upravna zgodovina,
- zgodovina dežel,
- pravna zgodovina,
- socialna in gospodarska zgodovina.

Na Bavarski arhivski šoli za visoko arhivsko stopnjo poteka izobraževalni proces dve leti in pol. Od tega je 20 mesecev teorije na Bavarski arhivski šoli in 10 mesecev prakse v bavarskih arhivih.

Učni načrt določi Generalna direkcija bavarskih arhivov v Münchnu v sodelovanju z Državnim ministrstvom za pouk in kulturo v Münchnu. Učni program je obsežnejši od programa (2), ki ga imajo na marburški arhivski šoli saj obsega preko 1700 ur predavanj za visoko arhivsko stopnjo (in okoli 2400 ur predavanj za pridobitev višje arhivske stopnje, ki poteka 3 leta).

Po končanem šolanju opravljajo kandidati na obeh šolah zahteven državni arhivski izpit. Na Strokovni visoki šoli v Marburgu je izpit sestavljen iz pismenega in ustnega dela. Pismeni del je sestavljen iz štirih klavzurnih nalog; prvi dve sta iz starejše dobe (listini v latinskem in nemškem jeziku), drugi dve pa iz novejšega časa, in sicer teksta v francoskem in nemškem jeziku. Za vsako od teh nalog ima kandidat na razpolago po pet ur. Ustni del izpita obsega vse teme, ki so bile vključene v predavanja in traja dve uri (3).

Obe arhivski šoli imata že bogato tradicijo. Marburška je pričela s prvimi predavanji za arhivske delavce že leta 1949, bavarska pa leta 1965. Na obeh šolah so predavanja ciklična, odvisno od števila kandidatov. K delu sta šoli pritegnili veliko število zunanjih sodelavcev, ker bi bilo drugače nemogoče organizirati tak učni program.

Posebej bi bilo potrebno poudariti, da je ta program izobraževanja namenjen samo arhivskim delavcem, ki delajo v državnih in javnih arhivih. Zaradi tega organizira Arhivska šola v Marburgu tudi polletne tečaje v arhivsko delo in gradivo za vse, ki se želijo usposabljeni tudi s področja arhivskega dela. Vpišejo se lahko le kandidati, ki so končali visoko strokovno šolo oz. visokošolski študij in že imajo praktične izkušnje iz arhivistike. Tečaj obsega 500 ur in obsega naslednja poglavja:

- arhivistika,
- upravna zgodovina,
- paleografija (nemška in latinska),
- arhivske zbirke,
- knjižnice, informacije in dokumentacije,
- arhivsko pravo,
- arhivska uprava,
- razstave,
- arhivska tehnika.

Marburška šola poleg tega organizira tudi krajše seminarje na teme različnih strokovnih vprašanj (kot npr. arhivsko pravo ...)

VSEBINA IN POTEK IZOBRAŽEVANJA V ITALIJI

V Italiji poteka izobraževanje arhivistov le na šolah za arhivistiko, paleografijo in diplomatiko. Prve šole so bile ustanovljene že v prvi polovici 19. stoletja. Od leta 1963 pa v Italiji obstaja sedemnajst šol, ena od teh je tudi šola za arhivistiko, paleografijo in diplomatiko pri Državnem arhivu v Rimu. Tu traja izobraževalni proces dve leti. Pogoj za vpis je končana srednja šola (scuola media superiore) in znanje latinskega jezika. Kandidati, ki nima jo klasične mature, morajo opravljati sprejemni izpit iz latinskega jezika.

Program predavanj:

1. ARHIVISTIKA

- pojem arhiva,
 - razlike in podobnosti med arhivskim in biblioteknim gradivom,
 - arhivistika kot zgodovinska metoda,
 - uprava arhiva,
 - arhivi kot kulturna dediščina.
2. ZGODOVINA PAPEŠKE DRŽAVE
 3. ZGODOVINA INŠTITUCIJ
 4. DIPLOMATIKA
 5. ZGODOVINA ARHIVOV

Pri drobnem pregledu nemškega in italijanskega izobraževalnega programa se da ugotoviti, da sta to dva popolnoma različna sistema. V Nemčiji se izobražujejo arhivski delavci, ki so prehodno končali višjo ali visoko stopnjo izobrazbe (in imajo drugostopenjsko diplomu zgodovine, prava...), v Italiji pa so šole na višji stopnji in izobražujejo kandidate, ki se še niso srečali z delom v arhivu.

Postavlja se vprašanje, kateri od teh dveh izobraževalnih sistemov je boljši, oz. kateri bi slovenskim razmeram in potrebam bolj ustrezal.

Nemški sistem izobraževanja je bolj racionalen, ker izobražuje delavce, ki že delajo z arhivskim gradivom, in ne proizvajajo viška delovne sile, torej je s tega stališča za nas ustrežnejši, seveda v nekoli-ko skrajšanem obsegu, ker najverjetneje ne bi bili sposobni izpeljati tako obsežnega učnega programa, predvsem zaradi pomanjkanja ustreznega izobraženega predavateljskega kadra in tudi majhnega števila kandidatov, ki bi obiskovali šolo. Samostojna arhivska šola, brez tesne povezave z zgodovino in pomožnimi zgodovinskimi vedami, pa ne bi imela večje prihodnosti.

OPOMBE:

1. Glej: Arhivi; XIII/, 1-2, 1990, str. 132-133. — 2. Glej: Arhivi, XIII/, 1-2, 1990, str. 132-133. — 3. Potek opravljanja izpita po končani Bavarski arhivski šoli; glej: Arhivi, XIII/, 1-2, 1990, str. 132-133.

LITERATURA IN VIRI

Predlog predpisa o izobraževanju in opravljanju izpita za visoko arhivsko stopnjo v deželi Hessen (f. okt. 1990) — *Der Archivar*, 43/, 4, 1990, str. 679. — Predpis o izobraževanju in opravljanju izpita za visoko arhivsko stopnjo za deželo Nordheim Westfalen (8. januar 1987) — *Der Archivar*, 41/, 2, 1988, str. 259. — Predpis o izobraževanju in opravljanju izpita za višjo (1979) in visoko arhivsko stopnjo (1965, 1987) za deželo Bavarsko. — Tečaj Uvod v arhivsko delo in gradivo — *Der Archivar*, 43, 1990, str. 664. — Scuola di Archivistica, Paleografia e Diplomatika — Archivio di stato di Roma (nov. 1988)

Slovenski in tuji predpisi in standardi na področju materialnega varstva arhivskega gradiva

Jedert Vodopivec

V osemdesetih letih, torej v desetletju, ki se je iz-

teklo, je v arhivskih in sorodnih področjih, ki skrbijo za varovanje in prenos informacij, prišel v ospredje pereč problem materialnega varovanja gradiva in informacij pred poškodbami, uničenjem in izgubo. O problemu se je pričelo obširno govoriti, pisati in tudi delati. Naloga tega desetletja pa je te probleme čimbolje razreševati.

Pri pripravi prispevka sem zbrala in pregledala predpise, priporočila in standarde, ki urejajo materialno varovanje gradiva pri nas in po drugih državah.

Ugotovila sem, da večina, razen ZDA, Kanade, Francije, Velike Britanije, Nemčije, prevzemajo navodila oziroma vsebino predpisov (odvisno od govornega in geografskega področja) od omenjenih vodilnih držav. Le-te pa so tako ali drugače v stalnih medsebojnih stikih.

Pri nas ureja področje materialnega varovanja arhivskega gradiva Zakon o naravni in kulturni dediščini (Ur.l. SRS, št. 1/81), bolj podrobno pa Navodilo o načinu izvajanja materialnega varstva arhivskega in registraturnega gradiva (Ur.l. RS, št. 10/69). Leta 1987 je bil pripravljen osnutek novega pravilnika, ki pa ni prinesel nič bistveno novega.

V veljavi je ostal stari predpis iz leta 1969, ki načelno še vedno dovolj dobro pokriva vsa ključna področja varovanja arhivskega gradiva. Manjka le neko sodobnejše priporočilo ali standard, ki bi bil v pomoč pri konkretnem izpeljevanju problemov. Problemi temperaturnih nihanj, previsoke ali prenizke vlage, plesni in insektov so znani že vrsto stoletij. Problem onesnaženega zraka je nekatere zaskrbljeval že v sredini prejšnjega stoletja. Problem slabe kakovosti papirja pa zaskrbljuje strokovnjake že od konca prejšnjega stoletja.

V vsem tem času so bile preizkušene mnoge ideje. Nekatere so bile sprejete, druge zavrnjene ali pozabljene. V skladu s prevladujočimi socialnimi, ekonomskimi in tehnološkimi možnostmi, jih je danes mogoče bolj učinkovito razreševati. Posebno v razvitih deželah posvečajo precej pozornosti naravoslovnim raziskavam, ki preverjajo uspešnost posameznih postopkov reševanja in varovanja kulturne dediščine.

Na to teme je v svetu že precej objav, ki se čedalje bolj pogosto pojavljajo tudi v arhivskih revijah ali samostojnih publikacijah. Izsledki najnovejših raziskav so objavljeni na kongresih, okroglih mizah, seminarjih (zadnji seminar o raziskavah na področju varovanja in konservacije, ki je potekal letos maja v državi New York, 25. - 29.5.1991).

Seminar o raziskavah na področju varovanja in konservacije so pripravili: Mednarodna knjižničarska organizacija IFLA, Mednarodni arhivski svet ICA in Knjižničarsko-arhivski-konservatorski izobraževalni program na univerzi Columbia v New Yorku. Namen seminarja je bil pripraviti pregled nad tekočimi raziskavami in razvojem aktivnosti za dvig pomena raziskav pri reševanju problemov ter priprava predlogov in prioritete raziskav na tem področju.

Na konferenco je bilo vabljenih 90 predstavnikov iz 33 držav. V 23 predavanjih so bile predstavljene sledeče teme: